

পোৱা নাই। এই আন্দোলনক চৰকাৰী পক্ষৰ পৰা "Conspiracy of the vested interests to subvert democratic institutions' 'behind the facade of partyless democracy lurk, dark and violent forces of Indian fascism' বুলি কোৱা হৈছে। এই আন্দোলনক কেন্দ্ৰ কৰি বিচ্ছিন্নতাবাদী শক্তিয়ে প্ৰাধান্য লাভ কৰিছে। উগ্ৰ প্ৰাদেশিকতা, উন্মত্ততা, সংকীৰ্ণতা আদি বৃদ্ধি পাইছে বুলি অভিযোগ কৰা হৈছে।

সমালোচনা সত্ত্বেও জয়প্ৰকাশৰ এই সম্পূৰ্ণ বিপ্লৱৰ তত্ত্বৰ যথেষ্ট অৱদান আছে। মাৰ্ক্স আৰু গান্ধী আছিল তেখেতৰ বিবেক। মানৱিক আৰু গণতান্ত্ৰিক উভয় চিন্তাধাৰাৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত হৈ ভাৰতবৰ্ষৰ বাবে বিচাৰিছিল নৈতিক আৰু মানৱিক সমাজ। ৰাজনীতিক তেখেতে অস্বীকাৰ কৰা নাছিল। সেয়ে ৰাজনীতিৰ অৱক্ষয় তেখেতে সহ্য কৰিব পৰা নাছিল। জীৱনৰ শেষ দিনলৈকে ৰাজনীতিৰ অধঃপতন আৰু সমস্যা সমাধানত নিজকে জড়িত কৰি ৰাখিছিল। ৰাজনীতিক লোক মুখী কৰাৰ মানৱিক ৰূপ প্ৰদান কৰাৰ বাবে অবিৰত প্ৰচেষ্টা চলাইছিল। অসুস্থতা সত্ত্বেও সম্পূৰ্ণ বিপ্লৱৰ অসমাপ্ত কাম সম্পন্ন কৰাৰ বাবে তেখেতে প্ৰতিজ্ঞা কৰিছিল : সম্পূৰ্ণ বিপ্লৱ আহিবয়েই। ভাবী ইতিহাস আমাৰ হ'ব।

প্ৰশ্নাৱলী

১। অতি চমু প্ৰশ্নৰ উত্তৰ লিখা। (১/২ নম্বৰ)

- (ক) নেহৰুৱে কোন চনত আৰু ক'ত জন্মগ্ৰহণ কৰিছিল।
- (খ) জৱাহৰলাল নেহৰুৰ পিতৃৰ নাম কি?
- (গ) নেহৰুৱে বেৰিষ্টাৰী ক'ত উত্তীৰ্ণ হৈছিল?
- (ঘ) নেহৰুৱে পাটনা কংগ্ৰেছত কোনে চনত যোগদান কৰিছিল?
- (ঙ) নেহৰু ৰচিত গ্ৰন্থ চাৰিখনৰ নাম উল্লেখ কৰা।

- ৯। সম্পূৰ্ণ বিপ্লৱৰ বাবে প্ৰয়োজন শিক্ষা- নৈতিক শিক্ষা, আধ্যাত্মিক শিক্ষা। ইংৰাজ প্ৰভাৱিত বৰ্তমান শিক্ষা ব্যৱস্থাৰ পৰিৱৰ্তনৰ প্ৰয়োজন। গান্ধীজীৰ দৰে আত্মবিশ্বাস, স্বাৱলম্বিতা বৃদ্ধি শিক্ষাৰ ওপৰত জয়প্ৰকাশে গুৰুত্ব দিয়ে। জয়প্ৰকাশ নাৰায়ণে বিচাৰিছিল প্ৰকৃত 'গ্ৰামশালা'ৰ পৰিকল্পনাক সাৰ্থক কৰা। গ্ৰামশালাত গাঁওৰ শিশু, কিশোৰ, যুৱক, প্ৰৌঢ় সকলোৱে শিক্ষালাভ কৰিব পাৰিব। মহিলাসকলৰ বাবে স্বতন্ত্ৰ পাঠ্যক্ৰম থাকিব। গাঁওৰ কাম ভাল পাই কৰিব খোজা মানুহ গঢ়ি তোলা গ্ৰামশালাৰ লক্ষ্য। বিদ্যাৰ্থীৰ স্বৈৰতন্ত্ৰ নহয়, বিদ্যাৰ্থীৰ চাৰিত্ৰিক আৰু নৈতিক পৰিৱৰ্তনেই শিক্ষাৰ লক্ষ্য।
- ১০। সম্পূৰ্ণ বিপ্লৱৰ বাবে প্ৰয়োজন অবিৰত সংগ্ৰাম, গঠনাত্মক আৰু সৃষ্টিশীল কাৰ্য। সংগ্ৰাম আৰু সেৱাৰ কাম একেলগে চলিব লাগে। সৰ্বশেষত লাগে মানৱিক আধ্যাত্মিকতা অৰ্থাৎ মানুহৰ বাবে কাম কৰাৰ প্ৰেৰণা। নিজৰ সুখৰ অংশীদাৰ আনকো কৰিব লাগিব। নিষ্কাম লোকসেৱকসকলে তেওঁলোকৰ কাম-সেৱাৰ দ্বাৰা সম্পূৰ্ণ বিপ্লৱ আৰু প্ৰকৃত স্বৰাজ প্ৰতিষ্ঠাৰ কৰ্মযজ্ঞত চামিল হ'ব।

মূল্যায়ন :

জয়প্ৰকাশ নাৰায়ণৰ সম্পূৰ্ণ বিপ্লৱৰ তত্ত্ব বিনোৱাভাৱেৰে সৰ্বোদয় কৌশলৰ, অহিংস বিপ্লৱৰ এক সংশোধন, গান্ধীৰ লোকসেৱক সংঘৰ আদৰ্শৰ পৰিমাৰ্জন লক্ষ্য কৰিছে কোনো কোনো গৱেষকে। অৱশ্যে শেষলৈকে তেখেতৰ এই আন্দোলন দল আৰু নিৰ্বাচনী ৰাজনীতিৰ প্ৰভাৱ মুক্ত থাকিব পৰা নাই। তেখেতৰ এই আন্দোলন সংস্কাৰ নে বিপ্লৱ, সম্পূৰ্ণ বিপ্লৱে এই অসঙ্গতিক দূৰ কৰিব পৰা নাই। অৱশ্যে ছেলবোৰ্ন (Selbourne) বা ৰিচাৰ্ড ফক্সৰ (Richard Fox) দৰে গৱেষক সকলৰ মতে জয়প্ৰকাশৰ সম্পূৰ্ণ বিপ্লৱৰ তত্ত্বত ভাৰতৰ ৰাজনৈতিক আন্দোলনৰ বহু কেইটা বাস্তৱ সমস্যাক দাঙি ধৰা হৈছে। কোনো কোনো গৱেষকে সম্পূৰ্ণ বিপ্লৱৰ তত্ত্বত স্বৰাজৰ সাফল্য দেখা পালেও সৰ্বোদয়ৰ সাফল্য দেখিবলৈ

উন্নয়নৰ লক্ষ্য। বৃহৎ শিল্প, আধুনিক প্ৰযুক্তি, অধিক পুঁজিৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়াৰ পৰিবৰ্তে ভাবিব লাগিব দেশৰ বক্ষাৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় শিল্পৰ উন্নয়ন, অপব্যয় নিয়ন্ত্ৰণ, দেশৰ পৰিস্থিতি অনুসৰি মানুহৰ উপকাৰৰ কথা ভাবি বিজ্ঞানৰ আধুনিকতম পৰীক্ষাৰ কথা। গ্ৰামীণ আৰু কুটীৰ উদ্যোগৰ বিকাশ, উদ্যোগ ক্ষেত্ৰত পৰিয়াল, গাঁও আৰু সমবায়িক মালিকানা, শ্ৰমিকসকলৰ বাবে ন্যায্য দৰ্মহাৰ ব্যৱস্থা, বৃহৎ শিল্পৰ নিয়ন্ত্ৰণ, গণতান্ত্ৰিক পদ্ধতিত পৰিচালনা, শিল্পপৰিচালনাত শ্ৰমিকৰ সহযোগ, পৰিবেশ প্ৰদূষণ ৰোধ— এই সকলোবোৰ সম্পূৰ্ণ বিপ্লৱৰ পথ আৰু পন্থা। সৰ্বোদয়, গ্ৰাম স্বৰাজ সকলো ইয়াৰ ভিতৰত নিহিত আছে।

- ৬। সম্পূৰ্ণ বিপ্লৱ ব্যৱস্থা পৰিৱৰ্তনৰ পদ্ধতি, পৰিৱৰ্তনৰ ক্ষমতা ভিত্তিক সমাজ গঠনৰ এক সাৰ্বিক প্ৰয়াস। এই বিপ্লৱ কোনো ক্ষমতা দখলৰ প্ৰচেষ্টা নহয়। ই জনতাৰ বিপ্লৱ। চহৰ, গাঁও, কাৰ্যালয়, বিদ্যালয় কাৰখানা আনকি পৰিয়ালৰ মাজতো ইয়াৰ বিস্তাৰ ঘটিব। চৰকাৰী ক্ষেত্ৰত, সমাজত, শিক্ষাত, নিৰ্বাচনত, বজাৰত, উন্নয়ন পৰিকল্পনাত — বৈপ্লৱিক পৰিৱৰ্তন অনা ইয়াৰ উদ্দেশ্য। যৌতুকৰ বিৰুদ্ধে, অস্পৃশ্যতাৰ বিৰুদ্ধে, উচ্চ-নীচ ভেদাভেদৰ বিৰুদ্ধে, পাৰস্পৰিক সাহায্য আৰু সহযোগিতাক লৈ সংগ্ৰাম পৰিচালিত হ'লে সামাজিক ন্যায় প্ৰতিষ্ঠা হ'ব আৰু দুৰ্নীতিৰ অন্ত পৰিব।
- ৭। সম্পূৰ্ণ বিপ্লৱে জাতিভেদ প্ৰথাৰ অৱসান ঘটাব। অস্পৃশ্যতাৰ অৱসান, আদিবাসীসকলৰ ওপৰত শোষণৰ অৱসান, উচ্চ-নীচ বিভেদৰ অৱসান, দলিত আৰু শোষিতসকলক জগাই তোলা সম্পূৰ্ণ বিপ্লৱৰ এক উল্লেখযোগ্য পদক্ষেপ।
- ৮। সমতা সম্পূৰ্ণ বিপ্লৱৰ মূল লক্ষ্য। প্ৰতিজন মানুহক মানুহ হিচাপে বিচাৰ কৰিব লাগিব, আমাৰ সমাজ ভাৱনা আৰু মানসিকতাৰ পৰিৱৰ্তন আনিব লাগিব।

মূল্যায়ন :

জয়প্ৰ

অহিংস বিপ্লৱ

লক্ষ্য কৰিব

আন্দোলন

এই আন্দোলন

নাই। অৱশ্যে

গৱেষক স

আন্দোলনৰ

সম্পূৰ্ণ বিপ্লৱ

আমানবিকতা, অন্যায়, শোষণ আৰু অসাম্যৰ পৰা এই বিপ্লৱে মানুহক মুক্তি দিব। সমালোচকসকলে ইয়াক বিশৃংখল, নৈৰাজ্য, দেশব্যাপী আইন অমান্য, গণতান্ত্ৰিক কাম-কাজক বাধা দিয়াৰ আন্দোলন হিচাপে গণ্য কৰিলেও জয়প্ৰকাশে ইয়াক অহিংস, গণতান্ত্ৰিক আন্দোলন বুলি উল্লেখ কৰিছিল। ই সত্য প্ৰতিষ্ঠাৰ বাবে সংগ্ৰাম, ই হৈছে 'Moral and material revolution'। এই বিপ্লৱৰ জৰিয়তে ৰাজনীতিৰ নৈতিক পুনৰ্জাগৰণ হ'ব, জনগণৰ সক্ৰিয় উদ্যোগতে গঢ়ি উঠিব এই বিপ্লৱ, এই বিপ্লৱ জনগণৰ অপমানৰ বিৰুদ্ধে কৰা প্ৰতিবাদ।

সম্পূৰ্ণ বিপ্লৱৰ যি তত্ত্ব জয়প্ৰকাশ নাৰায়ণে আগবঢ়াইছিল ইয়াৰ মূল বিষয়বস্তু হৈছে :

- ১। নতুন সমাজ এখন গঠনৰ বাবে এনে এক বিপ্লৱৰ প্ৰয়োজন যি হ'ব সম্পূৰ্ণ আৰু সাৰ্বিক। এই বিপ্লৱে সমাজৰ প্ৰতিটো স্তৰত স্পৰ্শ কৰিব লাগিব।
- ২। সম্পূৰ্ণ বিপ্লৱৰ মাজত ব্যক্তি আৰু সমাজ উভয়ৰ সামগ্ৰিক পৰিৱৰ্তনৰ শক্তি নিহিত।
- ৩। এই বিপ্লৱ হৈছে সামাজিক, অৰ্থনৈতিক, ৰাজনৈতিক, সাংস্কৃতিক বৌদ্ধিক, শিক্ষাগত আৰু নৈতিক বা আধ্যাত্মিক বিপ্লৱ।
- ৪। এই বৈপ্লৱিক পৰিৱৰ্তন দ্ৰুত গতিসম্পন্ন, সুদূৰপ্ৰসাৰী, গুণগত পৰিৱৰ্তন।
- ৫। বিপ্লৱৰ জীৱন দৰ্শন হৈছে :
 - (ক) সহজ সবল জীৱন-যাপন, ৰুচিশীল, পৰিচ্ছন্ন, স্বাস্থ্যকৰ পৰিৱেশ, জীৱনৰ নৈতিক আৰু আধ্যাত্মিক উপকৰণবোৰৰ পৰিপুষ্টি।
 - (খ) গাঁও আৰু চহৰৰ ভাৰসাম্যহীনতাক অৱসান ঘটাই গাঁওক কৰিব লাগিব সজীৱ, সংহত। চহৰৰ আকাৰৰ আৰু অৱস্থানৰ পৰিৱৰ্তন আনিব লাগিব, গণতান্ত্ৰিক পদ্ধতিত কাৰ্যকৰী হ'ব উন্নয়নৰ প্ৰক্ৰিয়া।
 - (গ) মানুহৰ সুখ, স্বাস্থ্য, ন্যূনতম জীৱন যাত্ৰাৰ মান উন্নয়ন হ'ব অৰ্থনৈতিক

মূল্য নাই। ৰাজনৈতিক স্বাধীনতাৰ সৈতে শোষণ আৰু দৰিদ্ৰতাৰ পৰা মুক্তি সমানে প্ৰয়োজন। সাম্য বা সমতা হৈছে শোষণমুক্ত, দৰিদ্ৰমুক্ত সমাজৰ দৰ্শন।

সম্পূৰ্ণ বিপ্লৱ :

গণতান্ত্ৰিক সমাজবাদ সৰ্বোদয় দলহীন গণতন্ত্ৰৰ এক সঠিক আৰু সাৰ্থক প্ৰয়োগ। স্বাধীন ভাৰতৰ সামাজিক, অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক পৰিৱেশত কাৰ্যকৰী হ'ব, স্বাধীন ভাৰতত লোকশক্তিৰ জাগৰণ হ'ব, লোকসেৱাৰ আদৰ্শেৰে দেশৰ মানুহ উদ্বুদ্ধ হ'ব এই আশালৈ জয়প্ৰকাশ নাৰায়ণে স্বাধীনতাৰ পিছতো প্ৰায় বিশ বছৰ দেশৰ বিভিন্ন ঠাইত সাধাৰণ মানুহৰ লগত থাকি গান্ধীজীৰ নিৰ্দেশ অনুসৰি গঠনমূলক কৰ্মযুগত নিজকে অংশীদাৰ কৰিছিল।

গান্ধীজীৰ শেষ ইচ্ছাপত্ৰ অনুসৰি বিনোবাবাৰে সৰ্বোদয় আন্দোলনৰ জৰিয়তে, অহিংস পথত অনুগত থাকি কংগ্ৰেছক প্ৰচাৰযন্ত্ৰ আৰু সংসদৰ ক্ষমতাৰ পৰিসৰৰ পৰা আঁতৰি আহি দেশৰ সামাজিক, নৈতিক, আৰ্থিক, স্বাধীনতাৰ কৰ্মযুগত প্ৰতিষ্ঠিত কৰিব বিচাৰিছিল। গান্ধীৰ অনুগামী বিনোবাবাৰে এই আন্দোলনত জয়প্ৰকাশে নিজকে জড়িত কৰিছিল। ভূ-দান আৰু গ্ৰামদানৰ কাৰ্যতো নিজকে সম্পূৰ্ণৰূপে উছৰ্গা কৰিছিল। বিনোবাবাৰে আৰু জয়প্ৰকাশৰ আবেদনত সঁহাৰি জনাই ভাৰতৰ হেজাৰ হেজাৰ গাঁৱৰ মানুহে স্বতঃস্ফূৰ্তভাৱে ইয়াত অংশ গ্ৰহণ কৰিছিল। কিন্তু গান্ধীজীৰ শেষ ইচ্ছাৰ প্ৰতি কংগ্ৰেছে সঁহাৰি জনোৱা নাছিল। এই দলে সংসদ ভোট আৰু ক্ষমতাৰ ৰাজনীতিক আঁকোৱালি লৈছিল।

৭০ দশকৰ আৰম্ভণিৰ পৰা সৰ্বোদয় আন্দোলনত এক বিভাজন চকুত পৰে। বিনোবাবাৰেয়ে বিচাৰিছিল সৰ্বোদয় কৰ্মী আৰু লোকসেৱকসকলে ভোটৰ ৰাজনীতি পৰিত্যাগ কৰি ভূদান, গ্ৰামদান, গঠনমূলক কাৰ্যত আত্মনিয়োগ কৰিব লাগে। আনহাতে সেইসময়ত জয়প্ৰকাশ নাৰায়ণে বিচাৰিছিল, প্ৰয়োজনত দল আৰু ভোটৰ ৰাজনীতিত অংশগ্ৰহণ কৰি ৰাজনীতিৰ ভিতৰত থাকি নৈতিক সংশোধনৰ কামত আত্মনিয়োগ কৰা। বিনোবাবাৰেৰ দৰে সত্যাগ্ৰহৰ ইতিবাচক

agricultural, technological revolutions, etc. Similarly, intellectual revolution may be split up into two—scientific and philosophical. And so on and so forth.

The idea of 'total revolution' aims at bringing about a complete change in the present structure and system of the Indian society. It may be regarded as a considerable development of the philosophy of *Sarvodaya*. Jayaprakash was a great humanitarian, and his socialism, gradually developed into the philosophy of 'total revolution', is not only a system of social and economic reconstruction of the Indian society, but it is also a philosophy of moral and spiritual rebirth of the Indian people.

Lohi

and
them
of de
and a
and a
man
comb
Budd
Sank
sourc

His

In
taking
organ
sion
Refor
furth
into
presid
Subh
on hi
for sp

In
he re
Ph.D
the C
Party
social
the e
and p
the C
of the
held
Execu

এই আন্দোলন ব্যৱস্থাৰ বিৰুদ্ধে। সমগ্ৰ দেশব্যাপী ঘেৰাও, অৱস্থান বিক্ষোভ, আৰম্ভ হয়। জনপ্ৰতিনিধিসকলক প্ৰতিনিধি সভাৰ পৰা পদত্যাগ কৰাৰ বাবে আহুন জনোৱা হয়, ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকল মহাবিদ্যালয়, বিশ্ববিদ্যালয় আদি বৰ্জন কৰাৰ বাবে অনুৰোধ জনোৱা হয়। পুলিচ আৰু সামৰিক বাহিনীক বেআইনী অসাংবিধানিক চৰকাৰী নিৰ্দেশ অমান্য কৰিবলৈ অনুৰোধ কৰা হয়।

জয়প্ৰকাশ নাৰায়ণৰ সম্পূৰ্ণ বিপ্লৱ স্বেচ্ছাচাৰী শাসনৰ বিৰুদ্ধে, ক্ষমতাৰ অপপ্ৰয়োগৰ বিৰুদ্ধে সংগঠিত হৈছিল। এই বিপ্লৱে কংগ্ৰেছৰ মাজত বিভাজনৰ সৃষ্টি কৰে, বিৰোধী শক্তিক এক গোট কৰাত সহায় কৰে, ভাৰতৰ ৰাজনৈতিক আন্দোলনৰ কেইটামান বাস্তৱ সমস্যাক দাঙি ধৰে আৰু পৰৱৰ্তী নিৰ্বাচনত কংগ্ৰেছৰ পৰাজয় আৰু জনতা পাৰ্টীৰ উত্থান আৰু ক্ষমতা লাভত সহায় কৰে।

১৯৭০ চনৰ পৰাই এই দেশত গণতান্ত্ৰিক মূল্যবোধৰ অৱক্ষয় লক্ষ্য কৰিছিল জয়প্ৰকাশ নাৰায়ণে। ক্ষমতাৰ কেন্দ্ৰীকৰণ, আমোলাতান্ত্ৰিকতা, গাঁওসমূহৰ সংস্কাৰৰ প্ৰতি অনিচ্ছা, চৰকাৰী নৈতিক অধঃপতন, জনগণৰ ক্ৰমবৰ্দ্ধমান সমস্যা সৃষ্টি কৰা আদিয়ে জয়প্ৰকাশৰ সম্পূৰ্ণ বিপ্লৱৰ নিৰ্দ্ৰাৰক শক্তি হিচাপে কাম কৰিছিল। জয়প্ৰকাশৰ বিপ্লৱী ভাৱনা চিন্তাৰ মূল বাণী আছিল 'The new politics will be born from the womb of the people's power.' তেখেতৰ সংগ্ৰাম আছিল অৰ্থনৈতিক পৰিকল্পনাৰ পক্ষে, নিৰ্বাচনী সংস্কাৰৰ পক্ষে, গণতন্ত্ৰৰ পক্ষে, নিৰনুৱা সমস্যা, দুৰ্নীতি, মূল্যবৃদ্ধি, অপ্ৰাসংগিক শিক্ষা ব্যৱস্থাৰ বিৰুদ্ধে। তেখেতে বিচাৰিছিল শক্তিশালী বিৰোধী দল, জনমত আৰু নিৰপেক্ষ আৰু নিৰ্ভীক বাতৰিকাকত। বিচাৰিছিল বুদ্ধিজীৱীৰ মতাদৰ্শগত আৰু নৈতিক প্ৰভাৱ।

সম্পূৰ্ণ বিপ্লৱ সামাজিক, অৰ্থনৈতিক, ৰাজনৈতিক, সাংস্কৃতিক শিক্ষাক্ষেত্ৰত আৰু নৈতিক ক্ষেত্ৰত এক মৌলিক পৰিৱৰ্তন ঘটোৱাৰ প্ৰয়াস বুলি বৰ্ণনা কৰা হৈছে। এই বিপ্লৱ সামাজিক অন্যায়ৰ অৱসান আৰু ন্যায় বিচাৰ প্ৰতিষ্ঠাৰ বিপ্লৱ। অৰ্থনৈতিক ক্ষেত্ৰত হৰিজন, আদিবাসী, মুছলমান, কৃষিশ্ৰমিক, ভূমিহীন খেতিয়ক আদিৰ অৰ্থনৈতিক মান উন্নয়নৰ বিষয়ে উল্লেখ কৰা হৈছে। লোভ, ব্যক্তিস্বার্থ,

possible. Caste is a monster that crosses your path. You cannot have Political economic reform unless you kill this monster."

সামাজিক সংস্কাৰৰ প্ৰতি দৃষ্টি ৰাখি মৌলিক অধিকাৰৰ সংৰক্ষণ, ধৰ্ম-নিৰপেক্ষতাৰ নীতি, নিৰ্দেশাত্মক নীতিৰ অন্তৰ্গত সমাজ কল্যাণমূলক আৰু অৰ্থনৈতিক সংস্কাৰৰ নীতি, বিচাৰ বিভাগৰ স্বাধীনতা, সংখ্যালঘুৰ সংৰক্ষণ, চৰকাৰী ভাষা, নিৰ্বাচন আৰু ভোটাধিকাৰ আদি প্ৰশ্নত নিজৰ স্বাধীন মতামত ব্যক্ত কৰিছিল।

১৯৫৬ চনত সাধাৰণতন্ত্ৰী দল যেতিয়া তেখেতে গঢ়ি তুলিছিল তেতিয়া তেখেতৰ প্ৰধান লক্ষ্য আছিল সকলো স্তৰৰ সংখ্যালঘিষ্ঠ মানুহক এই সংগঠনৰ অধীনত অনা। অস্পৃশ্য, অনুসূচিত জাতি আৰু জনজাতি, দুখীয়া খেতিয়ক, শ্ৰমিক সকলোকে এই দলত অন্তৰ্ভুক্তি কৰি প্ৰকৃত ভাৰতবৰ্ষ গঢ়ি তোলাৰ সপোন দেখিছিল আশ্বেদকাৰে।

জয়প্ৰকাশ নাৰায়ণৰ সম্পূৰ্ণ বিপ্লৱৰ ধাৰণা :

গান্ধীজীৰ ভাৰশিষ্য জয়প্ৰকাশ নাৰায়ণে ভাৰতৰ দলীয় ৰাজনীতিত সক্ৰিয়ভাৱে অংশগ্ৰহণ নকৰিলেও নিজকে এজন অন্যতম শ্ৰেষ্ঠ বিপ্লৱী আৰু ৰাষ্ট্ৰতাত্ত্বিক হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। ১৯০২ চনৰ ১১ অক্টোবৰ তাৰিখে বিহাৰৰ এক মধ্যবিত্ত পৰিয়ালত তেখেতৰ জন্ম হৈছিল। স্বাধীনতা সংগ্ৰামৰ কালছোৱাত গান্ধীজীৰ আহ্বানৰ প্ৰতি সঁহাৰি জনাই স্বাধীনতা সংগ্ৰামত প্ৰত্যক্ষভাৱে অংশগ্ৰহণ কৰিছিল। পৰৱৰ্তী কালত তেখেতে কালিফোৰ্নিয়া, আইৱয়া, উইছকনছিন, ৱাহিও বিশ্ববিদ্যালয়সমূহত পৰ্যায়ক্রমে শিক্ষা গ্ৰহণ কৰি সমাজতত্ত্ব বিষয়ত স্নাতকোত্তৰ ডিগ্ৰী লাভ কৰে। এই সময়ছোৱাত তেখেতে মাৰ্ক্সীয় সাহিত্য আৰু মাৰ্ক্সবাদ সম্পৰ্কে গভীৰভাৱে জ্ঞান লাভ কৰাৰ সুযোগ পাইছিল। মাৰ্ক্সবাদ সম্পৰ্কে অধ্যয়ন কৰি তেখেতে উপলব্ধি কৰিব পাৰিছিল যে স্বাধীনতা লাভ কৰাই একমাত্ৰ লক্ষ্য নহয়। অসাম্যৰ পৰিস্থিতিত স্বাধীনতাৰ কোনো

মূল্য নাই।
প্ৰয়োজন।

সম্পূৰ্ণ বি

গণ

প্ৰয়োগ।

কাৰ্যকৰী

দেশৰ মা

প্ৰায় বিশ

অনুসৰি

গা

জৰিয়তে

পৰিসৰ

কৰ্মযজ্ঞ

আন্দোল

নিজকে

সঁহাৰি

গ্ৰহণ ক

এই দ

বিনো

ৰাজনী

লাগে

আৰু

সংশ

Call for Total Revolution

By the lapse of years, Jayaprakash Narayan's belief that for the reconstruction of socio-economic structure of Indian society, practice of self-discipline and the establishment of self-government in the country, which he often called a 'participating democracy' were essential, became more and more firm. He questioned, How long can a dictator, may be seemingly a popular one, go on whipping and prodding you up? That is why Jayaprakash gave a call of 'total revolution'. It was in the last months of 1973 when he was at Paunar that he felt an inner urge to give such a call to the people. He arrived at the idea of 'total revolution' and got an inspiration to proceed in that direction after his encouraging experiences of a peaceful revolution in Musehari sub-division of Muzzaffarpur, a stronghold of Naxalites in Bihar, and re-settlement of the Chambal Valley dacoits. His faith in the power of the people and through them in the philosophy and action of 'total revolution' was further strengthened by the subsequent events in Gujarat, where a powerful student-led movement to disband the State Legislature came up in 1974.

As his call for 'total revolution' foreboded a death-knell for the then Government, the latter imposed an emergency on the country in the last week of June, 1975. Jayaprakash and his followers and sympathisers were sent to prison. But he was not dismayed; and while in prison, he tried to elucidate the aim of his 'total revolution' in order to remove any kind of misgivings about it. He writes in his *Prison Diary* (1977): "The struggle for freedom was not fought simply for national independence. The establishment of democracy in free India was also an important goal of the struggle. It was in view of this goal that the Constituent Assembly had drawn up a Constitution for democratic India and adopted it on the 26th November, 1949 on behalf of the Indian people."¹⁸ Because the spirit of the Constitution was much abused and the real democracy seemed to be in great danger particularly during the past few years in India, the call for 'total revolution' was given to the nation.

Jayaprakash Narayan's 'total revolution' is a "combination of seven revolutions—social, economic, political, cultural, ideological or intellectual, educational and spiritual".¹⁹ This number, according to him, may be decreased or increased. For instance, the cultural revolution may include educational and ideological revolutions. Likewise, social revolution in the Marxian context covers economic and political revolutions and even more than that. This is how we can reduce the number to less than seven. We can also add to this number by breaking up each of the seven revolutions into different categories. Economic revolution may be split up into industrial,

¹⁸ Narayan, J. P. : *Prison Diary*, Popular Prakashan, Bombay (1978), p. 15.

¹⁹ *Ibid.*, p. 87.